

Załącznik nr 1: Czynniki Ryzyka Krzywdzenia Małoletniego

Czynniki ryzyka to wskaźniki (sytuacje, wydarzenia, cechy podmiotowe małego, innych osób lub środowiska oraz inne zjawiska), które zwiększają ryzyko krzywdzenia małego. Mały nigdy nie jest winny doznawanej krzywdy, ale niektóre jego cechy, np. stan zdrowia, poziom rozwoju, funkcjonowanie czy pozycja w rodzinie, mogą zwiększać ryzyko doświadczania krzywdzenia przez innych (rodzinę, rówieśników, dorosłych).

Wiele czynników ryzyka związane jest z osobami najbliższymi. Ważne jest, aby przy identyfikacji ryzyka nie oceniać moralnie ani nie obarczać odpowiedzialnością rodziców. Większość dorosłych opiekujących się dziećmi stara się je chronić przed problemami. Czynniki ryzyka wskazują, że warto poświęcać małemu szczególną uwagę i monitorować jego dobrostan, by zapobiec krzywdzeniu.

Poniżej przedstawiono trzy grupy czynników ryzyka, które mogą wskazywać na ryzyko krzywdzenia. Lista ta nie jest wyczerpująca i nie obejmuje wszystkich form krzywdzenia. Przy opracowywaniu listy warto korzystać ze zweryfikowanych źródeł od zaufanych instytucji.

I. CZYNNIKI ZWIĄZANE Z MAŁOLETNIM

Czynniki ryzyka	Opis
<ul style="list-style-type: none">• Przedwczesny poród• Poród bez pomocy medycznej• Niska waga urodzeniowa• Narodziny z ciąży mnogiej• Krótkie przerwy między kolejnymi porodami	Te sytuacje mogą być czynnikami ryzyka krzywdzenia, stanowiąc obciążenie psychiczne i fizyczne dla rodziców, wpływające na rozwój dziecka.
<ul style="list-style-type: none">• krótkie przerwy pomiędzy kolejnymi porodami	Wszystkie te sytuacje stanowią ogromne obciążenie psychiczne i fizyczne dla rodziców i wpływają na dalszy rozwój dziecka.
<ul style="list-style-type: none">• długotrwały płacz	Nadmierna płaczliwość wywołuje u rodzica bezradność i poczucie winy, które mogą przerodzić się w agresję lub odrzucenie.

<ul style="list-style-type: none"> • wiek małegoletniego 	<p>Czynnikami ryzyka krzywdzenia może być również wiek małegoletniego. W jego rozwoju występują tzw. okresy krytyczne, kiedy prawdopodobieństwo pojawienia się pewnych rodzajów krzywdzenia jest większe. Najmłodsze dzieci (do 3. roku życia) są bardziej zależne od opiekunów i spędzają z nimi więcej czasu. W tym wieku mają one mniejszą zdolność dostosowania się do oczekiwań dorosłych oraz słabiej panują nad emocjami. To zwiększa ryzyko doznawania przez nie krzywdy fizycznej i psychicznej. Badania pokazują również, że od 8. roku życia aż do końca okresu dojrzewania małegoletni są bardziej narażeni na ryzyko wykorzystywania seksualnego.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • przewlekłe choroby, • niepełnosprawność intelektualna, • niepełnosprawność ruchowa 	<p>Niepełnosprawność intelektualna małegoletniego znacząco zwiększa ryzyko krzywdzenia, w tym fizycznego i seksualnego. Również przewlekłe choroby somatyczne i niepełnosprawność ruchowa powodują istotne zmiany w życiu dziecka, zwiększając jego zależność od innych. Bez odpowiedniego wsparcia małegoletni i jego rodzina są bardziej narażeni na trudne sytuacje i frustracje. Takie mechanizmy mogą prowadzić do różnych form krzywdzenia, w tym jawnego odrzucenia, biernego zaniedbywania lub czynnych form przemocy związanych z rozładowywaniem frustracji. W przypadku niepełnosprawności lub choroby małegoletniego może także dojść do przemocy psychicznej, wynikającej ze stawiania dziecku wymagań, których nie jest ono w stanie sprostać.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • choroby psychiczne/zaburzenia osobowości 	<p>Kolejnym czynnikiem ryzyka są choroby psychiczne małegoletniego. Pojawienie się zaburzeń psychicznych u dziecka wiąże się z wysokim poziomem stresu i lęku w rodzinie. W takich sytuacjach łatwiej dochodzi do eskalacji trudnych zachowań innych domowników, takich jak agresja i przemoc – zarówno fizyczna, jak i słowna.</p>

II. CZYNNIKI RODZINNE, (czyli cechy charakteryzujące funkcjonowanie rodziny oraz cechy poszczególnych jej członków).

Czynniki ryzyka	Opis
<ul style="list-style-type: none"> • Nieobecność rodziców. 	<p>Ryzyko krzywdzenia małoletniego zwiększa się, gdy jedno lub oboje rodziców jest nieobecnych. Brak rodziców – zarówno fizyczny, jak i emocjonalny – stanowi czynnik ryzyka niezależnie od wieku dziecka. To zwiększa prawdopodobieństwo fizycznego i emocjonalnego zaniedbania. W rezultacie małoletni mogą szukać bliskości i akceptacji u obcych osób, które również mogą być potencjalnymi sprawcami krzywdzenia.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Autorytarny styl rodzicielstwa • doświadczanie przez rodzica przemocy w dzieciństwie, • kondycja psychiczna rodziców. 	<p>Prawdopodobieństwo przemocy wobec małoletniego zwiększa się również przy tzw. autorytarnym stylu rodzicielstwa, wynikającym m.in. z historii życia rodzica, jego cech osobowości i kondycji psychicznej. Doświadczenie przemocy w dzieciństwie, bycie jej świadkiem oraz brak bliskości z własnymi rodzicami znacząco zwiększają ryzyko powielania tych zachowań wobec małoletnich i stania się sprawcą przemocy.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia, • inne zaburzenia psychiczne rodzica, • konflikty, • kryzysy. 	<p>Uzależnienia i inne zaburzenia psychiczne rodzica zwiększają ryzyko krzywdzenia małoletnich. Konflikty i kryzysy w rodzinie również sprzyjają agresji i innym formom krzywdzenia.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Samotne rodzicielstwo, • obecność niespokrewnionych osób dorosłych w rodzinie. 	<p>Do czynników ryzyka krzywdzenia zalicza się również samotne rodzicielstwo, które stanowi dla wielu osób duże wyzwanie. Ograniczona ilość czasu, jaki rodzic może poświęcić małoletniemu, utrudnia budowanie bliskiej relacji. Dodatkowo, niestabilna sytuacja rodzinna, w tym brak wsparcia, obecność niespokrewnionych z małoletnim osób, mogą powodować ryzyko wystąpienia odrzucenia i agresji lub nieprawidłowych relacji.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Rodzina zastępcza, • rodzina adopcyjna. 	<p>Istotnym czynnikiem ryzyka jest obecność małoletniego w nieprzygotowanej wychowawczo i merytorycznie rodzinie zastępczej czy adopcyjnej. Rodzice przyjmujący małoletnie pod swoją opiekę często nie są przygotowani do radzenia sobie z bardzo trudnymi emocjami skrzywdzonego wcześniej dziecka. Doświadczenie odrzucenia i skrajnej przemocy, które małoletni mogli wcześniej przeżyć, wpływa na ich zachowanie oraz na funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Małoletni, którzy zostali porzuceni, często postrzegają siebie jako niegodnych miłości, mało ważnych i zasługujących na karę. W swoim zachowaniu często prowokują do odrzucenia lub ukarania, aby utwierdzić się w tych przekonaniach. Kary reaktywują wcześniejsze traumy małoletniego i dezorganizują jego zachowanie, co sprawia, że rodzice czują się bezradni wobec takiej sytuacji.</p>
--	--

III. CZYNNIKI ZWIĄZANE ZE ŚRODOWISKIEM SPOŁECZNYM:

Czynniki ryzyka	Opis
<ul style="list-style-type: none"> • izolacja społeczna. 	<p>Do tej grupy zalicza się głównie izolacja społeczna, rozumiana jako ubogie kontakty małoletniego i jego rodziny z innymi osobami lub grupami oraz brak relacji pozarodzinnych. Tego rodzaju sytuacja może sprzyjać rozwojowi przemocy, a także zwiększać kontrolę sprawcy nad swoimi ofiarami oraz ograniczać szanse na jej ujawnienie i udzielenie pomocy.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • ubóstwo w najbliższym otoczeniu rodziny. 	<p>Ryzyko wystąpienia krzywdzenia małoletnich niesie również ograniczenie możliwości zaspokajania potrzeb materialnych i zdrowotnych, złe warunki mieszkaniowe oraz skrajne ubóstwo. Takim sytuacjom często towarzyszy stres rodziców, którzy muszą zapewnić przetrwanie sobie i małoletniemu.</p>

- przemoc i patologia.

Czynnikami ryzyka krzywdzenia małego są także przemoc i patologia społeczna występujące w najbliższym środowisku zamieszkania.